

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A

DÖNTVÉNYTÁRRAL

Szerkesztőség: I., Bérc-utca 9
Kiadóhivatal: IV., Egyetem-u. 4

Megjelenik minden vasárnap
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
félévre 15 kor. * negyedévre 7 kor. 50 fillér

A kéziratokat bérmentve a szerkesztői
irodába kell küldeni, a megrendeléseket
a kiadóhivatalba.

TARTALOM. Dr. Buza László sárospataki jogtanár: A királyi hitlevél. — Dr. Plopu György kir. kúriai bíró: Szemelvények a kir. Kúria I. polgári szaktanácsa joggyakorlatából. — Dr. Almási Antal kir. törvényszéki bíró, egyetemi magántanár: A háború utáni jogi oktatás és képesítés. — Dr. Auer György budapesti kir. táblai tanácsjegyző: Pillantás a visszapillantásra. — Dr. Vajda Ákos budapesti ügyvéd: Alaptőkefelemelés tartalékból vagy titkos tartalékból. — Szemle.

Melléklet: Közigazgatási Döntvénytár. — Kivonat a «Budapesti Köz-
löny»-ből.

A királyi hitlevél.

A királyi hitlevél elkészítése a politikusok dolga, de azokat az alkotmányjogi szempontokat tisztázni, melyeknek a hitlevél szerkesztésénél érvényesülniök kell. a közjogi tudomány feladata.

Mi a királyi hitlevél célja és jogi természete?

Az kétségtelen, hogy a hitlevél a fennálló alkotmány biztosítását célozza, éppen úgy, mint a királyi eskü. Jogi természetüket tekintve, mégis lényeges különbség van közöttük. A királyi eskü kizárólagos célja az, hogy az uralkodót az államfői hatalom alkotmányszerű gyakorlására kötelezze. Az eskü az uralkodó személyére állapít meg kötelezéseket. Ünnepeles ígéret a király részéről arra, hogy az uralkodói hatalmat a törvények rendelkezéseinek megfelelően fogja gyakorolni.

A királyi hitlevél ennél többet tartalmaz. Elsősorban kétségkívül ez is ünnepeles ígéret a törvények megtartására. De vannak a III. Károly óta lényegében változatlan, öt pontból álló hitlevélnek olyan pontjai is, melyek nem az államfői hatalom alkotmányszerű gyakorlását biztosítják a trónralépett uralkodó részéről. Így a 4. pont a királyválasztás és koronázás jogát biztosítja arra az esetre, ha az ausztriai főhercegek mindkét nemének magvaszakadása bekövetkeznék. Az 5. pont pedig arra vonatkozik, hogy «valahányszor jövendőben ilyen koronázás Magyarországon országgyűlésileg teljesítendő, a koronázandó örökös királyok kötelesek lesznek mindannyiszor ezen hitlevélbeli biztosítékok elfogadását előre bocsátani és arra az esküt letenni».

Sem az egyik, sem a másik pont nem állapít meg a megkoronázandó királyra nézve jogi köteleiséget. Itt nem arról van szó, hogy a király az államfői hatalom gyakorlásánál a törvények korlátjai között maradjon, mert hiszen mind a két pont olyan kérdésre vonatkozik, melyben az intézkedés nemcsak jogilag, hanem tényleg is lehetetlen az államfőre nézve.

A királyválasztás joga csak az ausztriai főhercegek mindkét nemének magvaszakadása esetén következne be, tehát a megkoronázandó király életében nem lehet aktuális, az 5. pont pedig az uralkodó utódaira s nem magára az uralkodóra állapít meg kötelezettséget s így a megkoronázandó királynak szintén nincs módjában teljesíteni.

Ha a választott királyok idejében, tehát bezárólag I. Lipótig kiadott hitleveleket nézzük, ezen a ponton is igen lényeges különbséget találunk az újabb hitlevelekkel szemben. Az 1687. évet megelőző hitlevelek a választási alkü természetével bírnak, feltételeket, conditiókat írnak elő, melyek a dolog természete szerint mindig a megválasztott király személyére vonatkoznak, rájuk nézve állapítanak meg kötelezettségeket. Általuk teljesíthetők és teljesítendőek.

Az első, örökösödés útján trónralépett királynak, I. Józsefnek

a hitlevélben találunk legelőször olyan pontokat, melyek nem a megkoronázandó király személyére vonatkoznak s nem reá állapítanak meg az államfői hatalom mikénti gyakorlása tekintetében jogi kötelezettséget.

A királyválasztás idején a nemzetnek legalább jogilag módjában volt egészen szabadon állapítani meg a koronázás feltételeit. Ezért elég volt a megkoronázandó király uralkodása idejére létesíteni garanciákat. A trónöröklés jogának elfogadásával megváltozik a helyzet. A trónralépés feltételeit megszabni többé nem lehet. A nemzet ezért hosszabb időre szóló s állandóbb jellegű garanciákat keres és a hitlevélbe felveszi az alkotmánynak egyes ilyen sarkalatos intézkedéseit is, melyek nem az új király uralkodására vonatkoznak, amelyeket a megkoronázott királynak nincs is módjában megsérteni, de amelyeknek az ünnepeles megerősítésére, illetőleg elismerésére a nemzet nagy súlyt vet.

A királyi hitlevél azóta nemcsak az alkotmány megtartásának ünnepeles fogadalma, hanem *alkotmányunk egyes, különösen kiemelt intézkedéseinek ünnepeles elismerése és megerősítése is.*

Erre az ünnepeles megerősítésre jogilag nincs szükség. Az alkotmány illető rendelkezései természetesen akkor is hatályban maradnának és kötelező erejűek lennének, ha a királyi hitlevélben nem lennének is benne. Az alkotmányt nem szükséges minden trónralépett királynak külön megerősíteni. Azt sem mondhatjuk, hogy a hitlevélbe-foglalással az illető alkotmányjogi tételek nagyobb erőre tesznek szert s velük szemben a többi, hitlevélbe nem foglalt szabályoknak kötelező ereje és hatálya kisebb fokú. Mind a két kategóriába tartozó tételek a törvény kötelező erejével bírnak. Az ünnepeles elfogadásnak és megerősítésnek csak az a célja, hogy az alkotmány illető rendelkezései el ne homályosuljanak. Ezzel függ össze, hogy a hitlevél összes pontjai az uralkodóval, illetőleg a trónöröklésre jogosultakkal szemben fenálló alkotmányjogi tételeket emelnek ki.*

Az eddigiekből fontos következtetéseket vonhatunk le a hitlevél szerkesztésére nézve. A hitlevél szövege feltétlenül módosítható és pedig nemcsak stílárius tekintetben. Az a körülmény, hogy a megelőző hitlevél «ezen hitlevélbeli biztosítékok elfogadásának előrebocsátását» írja elő, természetesen nem képezhet e tekintetben akadályt.

A hitlevél szövegét az országgyűlés állapítja meg s így az országgyűléstől függ, hogy minő alkotmányjogi tételeket óhajt külön is kiemelni. Ha az országgyűlés szigorúan alkalmazkodik ahhoz a tételhez, hogy a hitlevélbe csak pozitív államjogi szabályok illeszthetők be, az uralkodó részéről tulajdonképpen nem is merülhet fel nehézség az országgyűlés által megállapított szöveg elfogadása tekintetében. Egyes alkotmányjogi szabályoknak a hitlevélben való kiemelése a királyi jogkört és hatalmat volta-képpen nem is érinti, mert az uralkodó azoknak, mint kötelező

* Érdekes eltérés lesz e téren Horvát-, Szlavon- és Dalmát-országok integritásának és országos alkotmányának biztosítása, mely az 1868:XXX. tc. értelmében (2. §.) az új hitlevélbe felveendő. A társországok integritásának biztosítása, amennyiben az mást jelent, mint a magyar állam különben is biztosított területi épsége, kétségkívül nem az uralkodóval, illetőleg uralkodóházzal, hanem a magyar törvényhozással szemben történik. Ez a körülmény nagyon világosan fogja mutalni, hogy ez a passzus új betoldás, mely nincs összhangban a hitlevél történelmileg kifejlődött jellegével.

erővel bíró jogszabályoknak a megtartására különben is kötelezve van. Nehézség csak akkor merülhet fel, ha az válik vitássá, hogy a beilleszteni óhajtott tétel tényleg pozitív alkotmányjogi tétel e vagy sem.

Kormányzati elveket a hitlevélbe beiktatni nem lehet, annál kevésbé egyes politikai pártok programjainak pontjait. Csak pozitív alkotmányjogi szabályok foglalhatnak helyet a királyi hitlevélben s ezek közül is csak az alkotmány sarkalatos tételei s a hitlevél történelmileg kifejlődött jellegének megfelelően csak olyanok, melyek az uralkodóval, illetőleg az uralkodó családdal szemben emelnek ki bizonyos szabályokat. A hitlevél fogalmával áll ellentétben olyan jogok kiemelése, melyeknek a hitlevélbe foglalás által a törvényhozással szemben akarnak nagyobb állandóságot biztosítani. Ezért nézetünk szerint nem volna helyes, ha az új hitlevél külön szólna a törvényesen bevett és elismert vallásfelekezetek szabadságainak és *javainak* sérthetetlenségéről, mint azt nagyon tekintélyes helyről javasolják. Ez a kiemelés első-orban kétségkívül a törvényhozással szemben történék s nem az uralkodóval, illetőleg az uralkodó-családdal szemben.

A hitlevélben csak az alkotmány sarkalatos tételei foglalhatnak helyet, csak olyanok, melyeknek bizonyos állandóságuk van. Feltétlenül ki kell zárni minden olyan alkotmányjogi szabályt, melynél a megváltoztatás lehetősége nagyobb mértékben forog fenn. A hitlevélbe való foglalás jogilag nem köti ugyan meg a törvényhozás akaratát s nem teszi az illető jogszabályt örök-érvényűvé és megváltozhatatlanná, de politikailag mégis bizonyos megkötöttséget hoz létre. Az országgyűlés, melynek képviselőháza csak bizonyos időre kapja megbízatását, nem állapíthatja meg a hitlevél szövegét úgy, hogy azzal a későbbi országgyűléseknek mintegy pra-judicáljon. Éppen ezért nem tudók részünkről helyeselni az 1867: XII. tc. által követelt teljes paritás külön kiemelését, amint azt *Kmety Károly*-nak a Magyar Kultúrában megjelent igen becses tanulmánya* javasolja. A paritás fentartása a közös ügyek kezelése mai módjának fentartását feltételezi. Ez a kezelési mód pedig megváltozhatik.

A hitlevél útján az alkotmányt revideálni, új alkotmányjogi szabályokat megállapítani nem lehet. Ez végérvényesen tisztázott tétel, mely a hitlevél céljából és jogi természetéből önként következik. Az azonban nincsen kizárva, hogy egyes homályos alkotmányjogi szabályok a hitlevélben világos és szabatos kifejezést nyerjenek s hogy kiemeltessenek alkotmányunknak egyes olyan tételei is, melyek természetüknél fogva ritkábban nyernek alkalmazást s melyeknél éppen ezért az a lehetőség forog fenn, hogy alkalomadtán elavultaknak fogják tekintetni őket. A hitlevélnek alkotmányunk történeti jellegére tekintettel, ezen a ponton is igen fontos szerepe van s szerkesztésénél erre a szempontra különös figyelemmel kell lenni.

Buza László.

Szemelvények a m. kir. Kúria I. polgári szak-tanácsa joggyakorlatából.**

XI.

B) Utólagos házassággal törvényesített gyermek törvényes örökösödési joga.

A magyar törvényes örökösödési jog alapja a törvényes házassági kötelékből való törvényes származás, mert ez törvényes vérrokonsági, családi kapcsolatot létesít a családtagok közt, amiből okszerűen következik, hogy a házasságon kívüli viszonyból született gyermek törvénytelen.

A jog azonban nem zárkózik el attól, hogy a gyermek törvénytelen származása utólagosan törvényesíttessék, ha a törvényesítést előidéző előfeltételek bekövetkeznek.

Ezen előfeltételek közül első helyen áll úgy természetességénél, mint gyakoriságánál fogva a gyermek nemzőszüelőinek utólagos házasságra lépése, mely tényük folytán előbb nemzött gyermekük rendszerint törvényessé lesz és mint ilyen a törvényes gyermekekre fennálló örökösödési jogokat élvezi, mert az utólagos házasságkötés által a szülők és gyermek közt az addig hiányzott családi és törvényes vérrokonsági kapcsolat helyreállítatik.

* *Dr. Kmety Károly*: A koronázási hitlevél és annak módosítása Magyar Kultúra IV. évfolyam, 23. sz., 484—489. l.

** Előző közleményeket lásd a Jogl. Közl. 1915. évf. 46., 47., 50. és 1916. évf. 1., 4., 10., 14., 20., 37. és 43. számaiban.

A nemzõ szülõk utólagos házasságkötési ténye azonban csak rendszerint, de nem szükségképen és feltétlenül eredményezi a gyermek törvényesítését; ugyanis: a házassági jogintézménynek abból az alaptételéből, hogy a törvényes házasságban történt nemzés ténye szül törvényes vérrokonságot, okszerűen következik, hogy az utólagos házasságkötés ténye csak akkor hat a gyermek születésére törvényesítő hatálylyal, ha egyrészt a törvénytelenként született gyermek valóban az utólag házasságra lépett szülők gyermeke, tehát valóban õk nemzötték, ami kifogás esetében bizonyítás tárgyává teendő és rendszerint a férj apai nyílt elismerésével nyeri igazolását. másrészt ezen feltétel fennforgása mellett is, ha a nemzõ szülõk a gyermek fogantatása idejében személyi állapotukra tekintettel egymással törvényes házasságra léphettek volna; ahol ezek a feltételek nincsenek meg, ott a nemzõ szülõk utólagos házasságkötése a törvénytelenként született gyermeket nem törvényesíti; ha tehát a gyermeket nem a gyermek anyjával utólag házasságra lépett férj, hanem más férfi nemzette, úgyszintén ha akár a gyermeket nemzõ férjre, akár a szülõ anyára nézve a fogamzás időpontjában olyan házasságkötési tilalom állott fenn, mely akkor egybekelésüket kizárta, például: a szülõk egyenes ágon rokonok, testvérek vagy ha csak egyikükre nézve egy még meg nem szűnt vagy fel nem bontott törvényes házassági kötelék állott fenn, a gyermek utólagos házasságkötéssel törvényessé nem lesz s illetve a nemzõk utólagos házasságra lépése sincs megengedve.

Az utólagos házasságkötés által való törvényesítő hatály szempontjából csak a feltétlenül tiltó, a házasságkötést kizáró, tehát csak olyan akadály tekinthető lényegesnek, mely alól egyáltalában nincsen felmentésnek helye, ha tehát a nemzõ szülõk közt a gyermek fogamzása időpontjában fenállott ugyan házassági akadály, de az alól a felmentés kieszközlése nem volt feltétlenül kizárva, az akadály egyszerűen nem létezőnek, vagyis olyannak tekintendő, mintha a felmentés megadatott volna.

Ez az elvi álláspont tekintendő irányadóul a házassági jogról szóló 1894: XXXI. tc. hatálybalépte előtt fennállott jogviszonyokra nézve is; ugyanis: a most idézett törvény 1895. évi október hó 1-én lépett hatályba; ezt megelőzőleg hazánkban a házasságok kötésére nézve az állam által elismert vallásfelekezetek egyházi, kánoni jogszabályai voltak érvényben, melyek szerint: hazánkban egyrészt csak az egyházi hatóság előtt kötött házasság volt érvényes, ellenben a polgári hatóság előtt a házasság egyáltalában nem volt megköthető; másrészt keresztény és nem keresztény személy, például róm. kath. férfi és zsidó vallású nő közt a házasságkötés nem volt megengedve, hanem a felek egyikének át kellett térnie, hogy a valláskülönbség (kultuszdiszparitás) akadályá elháríttassék.

A házasságjogról szóló törvény hatályba lépte után vitássá vált, hogy ha a házasság nem belföldön az egyedül illetékes egyházi hatóság előtt, hanem külföldön a polgári hatóság előtt kötött vagy ha az addig házasságon kívül együttélést folytatótt keresztény és nem keresztény felek utólag házasságra léptek, vajjon az ilyen jogviszonyok fennállása mellett született gyermek törvényesnek tekintendő-e s illetve törvényesíthető-e a szülők utólagos házasságra-lépésével?

A joggyakorlat immár mind a két irányban kialakult és pedig a gyermek törvényes származására, illetve törvényesítésére kedvező eredménnyel: a házasságkötés alaki érvényességére nézve a házasságkötés helyén és idejében fennálló jogszabályok irányadók, ebből folyóan ha magyar honos külföldön a polgári hatóság előtt kötött házasságot, az ebből a házasságból született gyermek törvényes származásának tekintendő; úgyszintén ha keresztény és nem keresztény felek 1895. évi október 1-je után törvényesen egybekeltek, az azelőtti házasságon kívüli együttélésükből származott gyermek a házasság kötése által törvényesítve lesz; mert: az új házassági jog a külföldön már azelőtt is fennállott polgári házasságkötést hazánkban általánosan kötelező érvénnyel és kizárólagos joghatálylyal ruházta fel, anélkül, hogy ez alól kivételt állapított volna meg. az utólag megállapított személyi kedvezmények pedig az előbbeni jogviszonyokra is kihatnak; és mert a m. kir. igazságügyminisztérium a 16.488/1887. számú rendeletében még az új házassági jog érvényrejtése előtt is azt az elvi álláspontot foglalta el, hogy a keresztény és nem keresztény felek gyermeke utólagos házassággal törvényesítve lesz, tekintet nélkül a fogamzaskor fenn-